

Η πρόσφατη επιτυχημένη δοκιμή των εγκατεστημένων στην Κρήτη αντιαεροπορικών συστημάτων μακρού βεληνικού S-300 εντάσσεται στην πολιτική του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για διαχείριση των συνεπειών της ελληνικής οικονομικής κρίσης μέσω της αξιοποίησης όλων των επιχειρησιακών δυνατοτήτων των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Αναμφισβήτητη ορθή επιλογή σε μια ιδιαίτερα δύσκολη εποχή και ένα σαφές μήνυμα ότι ο ελληνικός εναέριος χώρος αποτελεί μια καλά προστατευμένη περιοχή. Οι S-300 μας θυμίζουν, βεβαίως, την πρωτοβουλία του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου (ΕΑΧ) που φαίνεται να έχει μάλλον εγκαταλειφθεί οριστικά. Ο ΕΑΧ συνιστούσε μια στρατηγική εκτεταμένης αποτροπής (extended deterrence) στο πλαίσιο της εσωτερικής εξισορρόπησης του αντιπάλου και είχε τόσο πολιτικούς όσο και στρατιωτικούς

Του Θάνου Π. Ντόκου*

στόχους. Κεντρικό συστατικό στοιχείο της απόφασης για την προώθηση του δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου ήταν η αγορά του ρωσικής προέλευσης- συστήματος S-300 και η εγκατάστασή του στην Κύπρο. Ωστόσο, το σύστημα S-300, για να είναι αποτελεσματικό, θα έπρεπε να αποτελέσει τμήμα ενός δικτύου αεράμυνας που θα συμπληρωνόταν από αντιαεροπορικά πυραυλικά συστήματα μικρότερου βεληνικού και, κυρίως, από μαχητικά αεροσκάφη, κάτι που βεβαίως δεν έγινε ποτέ. Εκ των υστέρων διαφαίνεται ότι η παραγγελία των S-300 είχε ως στόχο τη χρήση τους ως διαπραγματευτικού χαρτιού (bargaining chip) για την αποστρατιωτικοποίηση της νήσου ή την εξασφάλιση πολιτικών παραχωρήσεων της τουρκικής πλευράς στις ενταξιακές συνομιλίες. Η τελική υποχώρηση της ελληνικής πλευράς και η μεταφορά και εγκατάσταση του αντι-αεροπορικού πυραυλικού συστήματος στην Κρήτη (όσο και αν το κύριο βάρος της απόφασης έφερε η κυπριακή κυβέρνηση και όσο και αν η απόφαση αποτελούσε ουσιαστικά μονόδρομο υπό τις συνθήκες της εποχής) αποτέλεσε σοβαρό πλήγμα κατά της ελληνικής αξιοπιστίας. Σήμερα το γεωπολιτικό περιβάλλον στην Ανατολική Μεσόγειο είναι πολύ διαφορετικό, τόσο λόγω των αραβικών

..... στόχους. Κεντρικό συστατικό στοιχείο της απόφασης για την προώθηση του δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου ήταν η αγορά του ρωσικής προέλευσης- συστήματος

● Οι ΗΠΑ επιθυμούν μεγαλύτερο ρόλο της ΕΕ στη Βόρεια Αφρική και του Ισραήλ και της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο

Εξελίξεις στις γεωστρατηγικές ισορροπίες στην Α. Μεσόγειο

Το διαπραγματευτικό χαρτί των S-300, το φυσικό αέριο και το Κυπριακό

εξεγέρσεων και ιδιαίτερα της εμφύλιας σύγκρουσης στη Συρία (που έχει συμβάλει και στην αναβάθμιση του ρωσικού ρόλου στην περιοχή) και της πολιτικής αβεβαιότητας στην Αίγυπτο όσο και λόγω των ενεργειακών εξελίξεων στην περιοχή και της προσπάθειας της Τουρκίας για αύξηση της περιφερειακής επιρροής της. Επιπλέον, η αμερικανική προσοχή και παρουσία μετατοπίζονται σταδιακά προς

την Ασία και η ενεργειακή απεξάρτηση από τη Μέση Ανατολή (λόγω παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου από οριστούς) θα επιταχύνει τις εξελίξεις. Οι ΗΠΑ θα επιθυμούσαν να αναλάβει μεγαλύτερο ρόλο η ΕΕ στη Βόρεια Αφρική και οι σύμμαχοί τους, Ισραήλ και Τουρκία, στην Ανατολική Μεσόγειο. Ωστόσο, παρά τη «συγγνώμη» Νετανιάχου για τους θανάτους Τούρκων στο «Μάβι Μαρμαρά» που άνοιξε τον δρόμο για τη βελτίωση των σχέσεων Ισραήλ-Τουρκίας, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι η βαθιά καχυποψία που υπάρχει στο

Εν αναμονή των κινήσεων του Ισραήλ

Η στρατηγική προσέγγιση με το Ισραήλ είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι έρχεται σε μια πολύ αρνητική οικονομική και πολιτική συγκυρία για την Ελλάδα και την Κύπρο. Μια τέτοια συνεργασία μπορεί να έχει σημαντικά οφέλη και για τα τρία μέρη. Θα πρέπει όμως να ολοκληρωθεί η προσπάθεια ακριβούς προσδιορισμού των παραμέτρων στρατηγικής συνεργασίας των τριών χωρών, στη βάση κοινών συμφερόντων και ρεαλιστικών προσδοκιών. Στις κυπρο-ισραηλινές σχέσεις, κυρίαρχο ρόλο έχει η ενέργεια, και πιο συγκεκριμένα η (συν)εκμετάλλευση του φυσικού αερίου που έχουν ανακαλύψει οι δύο χώρες σε περιοχές της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) τους. Βεβαίως, το Ισραήλ δεν έχει ακόμη αποφασίσει με ποιον τρόπο θα εκμεταλλευτεί τα δικά του κοιτάσματα (τι ποσότητες θα εξάγει προς την Ευρώπη και με ποιον τρόπο: υγροποίηση αερίου ή αγωγός – όπως και πού θα εγκατασταθεί η μονάδα υγροποίησης ή πού θα κατασκευασθεί ο αγωγός). αυτή θα εξαρτηθεί εν πολλοίς το είδος και το βάθος της στρατηγικής σχέσης που θα αναπτύξει με Κύπρο και Ελλάδα. Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα δεδομένα, οι πρόσδοχοι από τους κυπριακούς υδρογονάνθρακες δεν θα πρέπει να αναμένονται πριν το 2019-20, στην καλύτερη περίπτωση. Σε αναμονή της απόφασης του Ισραήλ για την ποσότητα και τις οδούς εξαγωγής του δικού φυσικού αερίου, φαίνεται ότι το πιθανότερο σενάριο είναι η υγροποίηση (LNG). Ο υποθαλάσσιος αγωγός προς Ελλάδα μόνο ως μακροπρόθεσμο έργο και υπό προϋποθέσεις μπορεί να εξεταστεί, ενώ και το σενάριο για αγωγή προς Τουρκία αντιμετωπίζει σημαντικότερες δυσκολίες αν δεν προηγηθεί επίλυση του Κυπριακού.

Ισραήλ έναντι της Τουρκίας, θα επιτρέψει την ουσιαστική αναβάθμιση των διμερών σχέσεων, παρά τις επιθυμίες της Ουάσινγκτον.

*Ο Θάνος Π. Ντόκος είναι γενικός διευθυντής του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΙΛΑΜΕΠ).

Κινητικότητα για επίλυση του Κυπριακού

Πιο ρεαλιστική για το άμεσο μέλλον μια συζήτηση περί των μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης

ΕΔΩ και λίγο καιρό παρατηρείται κινητικότητα στις προσπάθειες επίλυσης του κυπριακού προβλήματος. Ποιος είναι ο επισπεύδων για μια νέα διαπραγματευτική προσπάθεια; Κυρίως οι ΗΠΑ, και δευτερευόντως η ΕΕ, που θέλουν να κλείσουν τις συγκριτικά ευκολότερες εκκρεμότητες στην Ανατολική Μεσόγειο ενόψει των τεκτονικών αλλαγών που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή. Αλλά και η Άγκυρα δεν θα έλεγε όχι σε μια λύση κοντά στις πάγιες επιδιώξεις της (δηλαδή τη διατήρηση του ελέγχου στη στρατηγικής σημασίας νήσο) που παράλληλα θα επέτρεπε και τη συμμετοχή της στο ενεργειακό παιχνίδι της Ανατολικής Μεσογείου.

Ωστόσο, η αποδυνάμωση του Προέδρου Αναστασιάδη λόγω της οικονομικής κρίσης και, κυρίως, των χειρισμών της Ευρωζώνης, σε συνδυασμό με ορισμένες εσωτερικές εξελίξεις στην Τουρκία δεν επιτρέπουν αισιοδοξία για πρόοδο στο άμεσο μέλλον. Θετική εξέλιξη αποτελεί, πάντως, το ενδεχόμενο απευθείας επικοινωνίας των δύο κεντρικών δρώντων στη διαμάχη: Ελληνοκυπρίων και Τουρκίας.

Πιο ρεαλιστική για το άμεσο μέλλον φαίνεται μια συζήτηση περί μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης, όπως το ξεμπλοκάρισμα μικρού αριθμού κεφαλαίων στις διαπραγματεύσεις ΕΕ-Τουρκίας, η μείωση των τουρκικών δυνάμεων, η μη άσκηση βέτο για τη συμμετοχή της Κύπρου στον νατοϊκό Συνεταιρισμό για την Ειρήνη, απευθείας

εμπόριο υπό τον έλεγχο της ΕΕ ή του ΟΗΕ, άνοιγμα τουρκικών λιμανιών και αεροδρομίων για κυπριακά πλοία και αεροσκάφη κ.λπ. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να μειώσουν την καχυποψία και να ανοίξουν τον δρόμο για μια ουσιαστική διαπραγμάτευση.

Η διασύνδεση υδρογονανθράκων και λύσης στο Κυπριακό, που επιχειρείται από

ορισμένους κύκλους, μάλλον θα περιπλέξει ακόμη περισσότερο την κατάσταση και αυτό έχει αρχίσει να γίνεται αντιληπτό. Όχι λοιπόν στο ενεργειακό ως αντικείμενο διαπραγμάτευσης, αν και η Λευκωσία θα μπορούσε να ανακοινώσει επισήμως ότι και οι Τουρκοκύπριοι θα ωφεληθούν από τα ενεργειακά έσοδα σύμφωνα με την αναγνωρισμένη πληθυσμιακή αναλογία, αν και όταν επιλυθεί το Κυπριακό. Με τον τρόπο αυτό θα αφαιρέσει ένα σημαντικό πολιτικό επίκεντρο από την Τουρκία.

Κυρίαρχο στοιχείο στην Ανατολική Μεσόγειο θα παραμείνει η ρευστότητα και αβεβαιότητα, με τη σύγκρουση Ερντογάν-Γκιουλέν και την έναρξη ενός κύκλου εκλογικών αναμετρήσεων στην Τουρκία, αλλά και τις προαναφερθείσες εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή. Ελλάδα και Κύπρος είναι σαφώς αποδυναμωμένες, αλλά έχουν ακόμη μικρό αριθμό «άσων στο μανίκι» τους και θα πρέπει να παραμένουν σε εγρήγορση τόσο για τη διαχείριση προκλήσεων και απειλών όσο και για την εκμετάλλευση τυχόν ευκαιριών.